

Nr 51

Utlåtande i anledning av väckta motioner om statsbidrag till särskilda ålderdomshem för alkoholiserade åldringar.

(3:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Anderberg m. fl.* (I: 92) och den andra inom andra kammaren av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.* (II: 125), har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt provning rörande statsbidrag till anordnande och drift av särskilda ålderdomshem för alkoholiserade i enlighet med motionernas syfte.

Motionärerna har anfört följande.

Ålderdomshemmens stora problem är klientelblandningen. Anledningen till denna är den oavvisliga skyldighet, som föreligger för socialnämnderna att, då ingen annan vårdmöjlighet står till buds, taga hand om personer i alla åldrar, vilka vistas inom kommunen och är i behov av vård. Då socialnämnderna i de allra flesta fall endast har ålderdomshemmen att tillgå, måste dessa fungera som upptagningshem. Till följd av platsbristen på specialhemmen får ålderdomshemmen därför ofta under längre tid bereda vård åt psykiskt efterblivna, sinnessjuka (lättare och svårare), kroniskt sjuka, sängliggande ålderssvaga, blinda, dövstumma, alkoholiserade etc. Icke sällan förekommer det, att normala men skröpliga gamla får dela rum med vårdtagare tillhörande någon av de uppräknade kategorierna. Det är uppenbart, att dylika rådande missförhållanden skapar stora olägenheter och vantrivsel.

Socialvårdskommitténs förslag om särskilda vårdhem för störande vårdtagare på ålderdomshem vann icke statsrådets beaktande vid utformandet av socialhjälpslagen. Den enda möjlighet, som för närvarande finns för placering av dessa vårdtagare, är därför arbetshemmen. Då dessa hem egentligen är avsedda som korrektionsanstalter för försumliga familjeförsörjare, kan de icke med fördel utnyttjas för en placering av de störande vårdtagarna på ålderdomshemmen.

Genom slopandet av motboken har antalet alkoholiserade gamla ökat i hög grad. Just denna kategori vållar ålderdomshemmen stora svårigheter för närvarande. Det är därför angeläget, att detta förhållande beaktas av riksdagen och att åtgärder vidtages för att i görligaste mån eliminera olägenheterna.

Malmöhus läns vårdhemsförbund, som är en sammanslutning av socialnämnderna i landstingsområdet, bildades år 1940 för att råda bot för den redan då svåra klientelblandningen på ålderdomshemmen. Det senare uppkomna läget har gjort att förbundet år 1958 inrättade ett särskilt ålderdomshem för alkoholiserade män. Detta beaktansvärda initiativ är emeller-

Bihang till riksdagens protokoll 1960. 6 saml. Nr 51

tid nu på väg att stranda av brist på medel. Enligt vår mening måste sådan verksamhet erhålla ett effektivt ekonomiskt stöd av statsmakterna.

Vårdhemsförbundets nya hem för alkoholiserade gamla ligger i Klågerups samhälle. Fastigheten utgöres av Bara kommuns gamla ålderdomshem. Det är en kvalitativt god byggnad, som uppläts till Vårdhemsförbundet, då storkommunen uppförde ett större ålderdomshem. Vårdala, som hemmet nu kallas, togs i bruk i maj månad 1958. Ursprungligen är hemmet godkänt för 18 vårdtagare, men för sin nuvarande uppgift har beläggningen begränsats till 15. Ehuru hemmet mottagit svåra kroniska alkoholmissbrukare med tidigare upprepade vistelser på alkoholist- och straffanstalter, kan resultatet av vården utan tvekan betecknas som gott. Detta bestyrkes i ett utlåtande av hemmets psykiater. Förbättringen i pensionärernas uppförande och allmänna tillstånd är påtaglig.

Enligt bestämmelserna i 21 § socialhjälpslagen åligger det landsting att för vårdtagare på ålderdomshem, som med hänsyn till sitt beteende icke lämpligen kan behållas därstädes, tillhandahålla för ändamålet lämplig vård. Med landsting jämställs även vissa städer, som icke tillhör landstingskommun. Till sin ordalydelse är bestämmelsen i socialhjälpslagen helt klar. Det är landstingen, som har att svara för specialvård åt vårdtagare på ålderdomshem. Emellertid har vederbörande statsråd i motiven till denna bestämmelse i propositionen angivit, att någon ny verksamhet icke avsågs med bestämmelsen. Landstingen skulle med andra ord icke åläggas någon ny uppgift. På grundval av detta uttalande anser sig landstingen icke skyldiga att svara för vården av de alkoholiserade åldringarna. Den vård, som lämnas vid Vårdala ålderdomshem i Klågerup åt alkoholiserade gamla, saknar motsvarighet i riket. Vårdformen måste närmast betraktas såsom helt ny, och med beaktande av statsrådets nyssnämnda uttalande till propositionen måste det innebära att landsting icke har skyldighet att jämlikt 21 § socialhjälpslagen lämna Vårdala erforderligt ekonomiskt stöd. Då inkomsterna på sprithandeln tillfaller statsverket och då övrig vård av alkoholmissbrukare så gott som helt bekostas av staten, bör som en konsekvens härav staten lämna ekonomisk hjälp åt ålderdomshem för alkoholmissbrukare.

Enligt motiven till 21 § socialhjälpslagen begränsas i varje fall landstingens skyldighet att lämna specialvård till de personer, som redan befinner sig på ålderdomshemmen. Det bör då påpekas, att ett hem av Vårdalas karaktär även mottager sina vårdtagare från straffanstalter, anstalter för alkoholmissbrukare och från enskilda hem. Det kan icke vara rimligt, att en alkoholiserad vårdtagare först måste vara intagen på ett ålderdomshem för normala för att över huvud taget kunna komma i åtnjutande av vård på ålderdomshem för alkoholskadade.

Sedan landstingen i Malmöhus län och Kristianstads län avslagit Vårdhemsförbundets framställning om bidrag till verksamheten vid Vårdala ålderdomshem, har förbundet i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt om statsbidrag. Såväl länsstyrelsen i Malmöhus län som socialstyrelsen har i särskilda yttranden tillstyrkt denna senare framställning. Det må i detta sammanhang framhållas, att socialstyrelsen i sitt remissvar av den 12 oktober 1959 till Kungl. Maj:t bland annat påpekade, att på reservationsanslaget »Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.» fanns efter vissa avdrag ett tillgängligt belopp på 812 515 kronor från vilket bidrag till Vårdala kunde utgå. Vårdhemsför-

bundet sökte i statsbidrag 5 000 kronor per plats för hemmets förvärv och i garantibidrag 13 kronor per dag och vårdplats. Däremot avstod förbundet från att begära beläggningsbidrag med 9: 50 kronor per dag och vårdad, vilket för närvarande utgår till anstalter för alkoholmissbrukare. Enligt preliminärt köpeavtal skulle Vårdhemsförbundet för fastigheten erlægga ett belopp av 72 000 kronor. — Genom beslut den 6 november 1959 lämnade Kungl. Maj:t framställningen utan åtgärd.

Då vi anser, att Vårdala ålderdomshem beträffande statsbidrag bör jämföras med vårdanstalter för alkoholmissbrukare, yrkar vi på sådan ändring i nu gällande bestämmelser, att bidrag jämväl kan utgå till sådana särskilda ålderdomshem för alkoholiserade. Klientelet utgöres av kroniska alkoholmissbrukare, som kräver kontinuerlig vård, av vilken anledning de icke bör intagas på de nuvarande anstalterna för alkoholmissbrukare, även om de vore berättigade därtill. Frågan om deras utskrivning är endast i undantagsfall aktuell. Vårdala har mottagit vårdtagare icke endast från Malmöhus läns landstingsområde utan även från Malmö stad, Hälsingborgs stad samt Kristianstads, Blekinge och Jönköpings läns landstingsområden. Tyvärr har det visat sig, att vissa socialnämnder dragit sig för att placera vårdtagare på Vårdala på grund av kostnaderna. Vårdavgiften utgör 20 kronor per dag.

Över motionerna har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, yttrande avgivits av *socialstyrelsen*. Styrelsen har i huvudsak anfört följande.

Socialstyrelsen tillstyrkte statsbidrag till Vårdala ålderdomshem, enär hemmet uppenbarligen fyllde uppgiften att bereda vård åt vissa alkoholmissbrukare och dess fortsatta existens var beroende av bidrag. Motionerna syftar emellertid till mera vittgående ställningstaganden, varvid man har att taga hänsyn såväl till alkoholistsvårdsanstalternas uppgifter som till socialhjälpslagens bestämmelser om vård på ålderdomshem m. m. Vad först beträffar den uppgift som åvilar vårdanstalterna för alkoholmissbrukare må framhållas, att denna inte innefattar ett sådant definitivt omhändertagande som avses vid vård på ålderdomshem. Personer som på grund av alkoholmissbruk är störande på ålderdomshem kan väl intagas på vårdanstalt för alkoholmissbrukare, men vården där är tidsbegränsad och de måste därför efter vårdtidens slut ånyo placeras på ålderdomshem eller i annan lämplig vård. För detta klientel erfordras sålunda särskilda vårdmöjligheter.

21 § lagen om socialhjälp innehåller bestämmelser om hur man skall förfara, när vårdtagare på ålderdomshem på grund av sitt beteende inte lämpligen kan behållas på hemmet. Uppgiften att taga vård om sådana personer är i princip tillagd landstingskommun respektive stad som ej tillhör landstingsområde. Den meningen har förfäktats, att alkoholmissbruk skall räknas till sådant beteende, som nyss sagts, och att det följaktligen skall vara landstingets uppgift att ordna sådana vårdmöjligheter, som avses i motionen. Å andra sidan har från landstingshåll gjorts gällande, att detta är en uppgift som inte tidigare åvilat landstingen och att landstingen enligt motiveringen till socialhjälpslagen inte skall behöva åtaga sig nya uppgifter. Uppfattning står sålunda mot uppfattning. Det kan nämnas, att styrelsen för Långmora arbetshem och landstingen i de län som betjänas av detsamma

upptagit frågan om de anordningar, som är erforderliga för att landsingen skall kunna fullgöra sina uppgifter enligt 21 § socialhjälpslagen. Utredningen häröver är emellertid ännu icke slutförd.

I övrigt vill socialstyrelsen erinra om att frågan om huvudmannaskapet för erforderliga anstalter för bland annat här berörda klientel behandlas av socialvårdskommittén i dess betänkande med utredning och förslag angående lag om socialhjälp m. m. Kungl. Maj:t har ännu icke tagit ställning till kommitténs förslag i denna del i avbidan på slutförandet av utredningsarbetet om ny barnavårdslag och om de administrativa frihetsberövandena. Med hänsyn härtill synes vad i de remitterade motionerna anföres icke för närvarande böra föranleda någon åtgärd.

Utskottet. Den av motionärerna väckta frågan kan betraktas från nykterhetsvårdens eller åldringsvårdens synpunkt. Vad angår sambandet med nykterhetsvården må erinras om att nykterhetsvårdsutredningen bl. a. har att utreda frågan om den lämpliga fördelningen av vårdplatser mellan olika kategorier av alkoholmissbrukare samt att ompröva reglerna angående statsbidrag för anordnande och drift av vårdanstalter. Utredningens överväganden i dessa frågor har ännu ej redovisats.

Enligt utskottets mening ligger det emellertid närmare till hands att frågan om vården av alkoholiserade åldringar ses i sitt sammanhang med vården av övriga störande vårdtagare på ålderdomshemmen. Utskottet vill erinra om att den av motionärerna åsyftade bestämmelsen angående vården av sådana störande vårdtagare infördes i socialhjälpslagen såsom ett provisorium i avvaktan på en blivande prövning av arbetshemmens framtid. Avsikten var ursprungligen att detta spörsmål skulle övervägas i samband med barnavårdskommitténs förslag om behandlingen av försumliga försörjare. Såsom framgår av vad föredragande statsrådet anfört i proposition till årets riksdag med förslag till ny barnavårdslag (prop. 1960: 10, s. 389—394) har nämnda fråga dock ej upptagits till behandling. I stället har gällande bestämmelser om åtgärder mot försumliga försörjare provisoriskt överförts till den nya barnavårdslagen i avvaktan på att utredningen om administrativa frihetsberövanden slutför sitt arbete.

Utredningen om administrativa frihetsberövanden väntas framlägga betänkande angående huvuddelen av sitt utredningsuppdrag under innevarande år. I samband med prövningen av detta betänkande torde även arbetshemmens framtida ställning komma att övervägas. Med hänsyn till vad som anförts i 1955 års proposition om socialhjälpslagen anser sig utskottet kunna förutsätta, att nu gällande provisoriska bestämmelser om de störande vårdtagarnas behandling i detta sammanhang blir föremål för översyn och slutlig reglering. Vid översynen bör givetvis också frågan om det ekonomiska ansvaret för vården av störande vårdtagare uppmärksammas. Utskottet utgår från att den av motionärerna framförda tanken på särskilda statsbidrag då prövas närmare.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,
att riksdagen må i anledning av motionerna I: 92 och
II: 125 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskot-
tet anført.

Stockholm den 1 april 1960

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit:

från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Boman, Einar Persson, Ivar Johansson, Birger Andersson, fröken Andersson, herrar Thun, Bergman, Holmqvist, Pålsson, Jacobsson, Rikard Svensson, Bengt Gustavsson och Edström; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Petterson i Degerfors, Malmborg, Thapper, Rubbestad, Jansson i Kalix, Persson i Växjö, Ståhl, Svensson i Stenkyrka, Karlsson i Olofström, Nilsson i Göingegården, fröken Elmén, herrar Cassel och Mellqvist.

Reservation

av herr *Ståhl*.